

Gerard Smit
Paul Boddeke

Bureau waardenburg

Succes voor de rugstreeppad in Boekelermeer Zuid

In 2005 hebben de eerste rugstreeppadden de nieuw ingerichte groenzone in het bedrijventerrein Boekelermeer Zuid (zo'n 200 hectare) in gebruik genomen. Sinds de start van de werkzaamheden voor dit bedrijventerrein nabij Alkmaar wordt de ontwikkeling van de natuurcompensatie gevolgd door Bureau Waardenburg.

Kaart 1: zonering van de natuurcompensatie. Het oranje gebied geeft de droge ecozone weer en het blauwe gebied de natte ecozone. De groene pijlen geven weer waar aangrenzend leefgebied ligt. Hier wordt voor dieren aansluiting gerealiseerd.

Kaart 2: waarnemingen van rugstreeppad in 2000 (open rondjes, voor de herinrichting) en 2005 (dichte rondjes, de grote cirkel geeft de ligging van het voormalig potplanten bedrijf).

Van open polder verandert de Boekelermeer Zuid geleidelijk in een bedrijvenpark. Dit betekent dat het gebied voor weidevogels die behoefte hebben aan vrij uitzicht, in de toekomst weinig meer te bieden heeft. Maar ook voor andere soorten neemt het oppervlak beschikbaar groen af van circa tweehonderd hectare naar 45 hectare. Om deze soorten toch een duurzame toekomst te bieden zijn hoge eisen gesteld aan de inrichting van het groen. Niet alle soorten stellen dezelfde eisen aan hun leefomgeving. In het compensatieplan is uitgegaan van een zonering van de groenstructuur: met een droge zone geoptimaliseerd voor de rugstreeppad en een natte zone die meer geschikt is voor bijvoorbeeld andere amfibieën en oevergebonden zoogdieren. De droge 'ecozone' sluit goed aan bij het bedrijventerrein en is geprojecteerd in het centrum van de polder. Langs de randen van de polder zijn de natte zones geprojecteerd. Deze zones sluiten aan op de ringsloot en aanliggende polder.

MONITORING VAN DE NATUURWAARDEN

Voor de rugstreeppad is het 'compensatie vooraf'-principe toegepast. De droge ecozone moest klaar zijn voordat het centrale deel van de polder, waar de meeste rugstreeppadden zitten, kon worden ingericht. Belangrijke elementen voor de droge ecozone zijn voortplantingswateren en overwinteringsplaatsen voor de rugstreeppad. Wat betreft voortplantingswater is gekozen voor betonnen poelen waarmee in Engeland goede ervaringen zijn opgedaan. Deze poelen kunnen eenvoudig worden geschoond en worden vrijgehouden van water- en oeverplanten. De poelen zijn daardoor vooral geschikt voor een pionier als de rugstreeppad en minder voor concurrerende soorten. De poelen worden omgeven door een puinkade, afgedekt met zand waarin de dieren kunnen schuilen en overwinteren.

In Nederland was voorafgaande aan dit project nog weinig ervaring met het inrichten van leefgebied voor rugstreeppadden. Omdat de maatregelen tot doel hebben de gunstige staat van instandhouding te waarborgen, worden de ontwikkelingen in het gebied jaarlijks gevolgd.

De gemeenten Alkmaar en Heiloo zijn in 2002 begonnen met de inrichting van het bedrijventerrein Boekelermeer Zuid. Voorafgaand daaraan is het gebied in 2000 geïnventariseerd door Van der Goes en Groot en Bureau Els & Linde. Uit deze inventarisatie bleek dat in dit gebied beschermde natuurwaarden voorkomen die kenmerkend zijn voor polders in Noord-Holland. De poldersloten hebben onder andere betekenis voor de zwanenbloem, bittervoorn, kleine modderkruiper en amfibieën waaronder de rugstreeppad. Verder zijn weidevogels en watervogels en diverse soorten kleine zoogdieren waargenomen. Bij het realiseren van het bedrijventerrein is rekening gehouden met de aanwezige volgens de Flora- en faunawet beschermde soorten. Bureau Waardenburg heeft in 2001 een compensatieplan opgesteld waarin is aangegeven welke maatregelen noodzakelijk zijn om de gunstige staat van instandhouding van de beschermde soorten binnen Boekelermeer Zuid te handhaven. De gemeenten Alkmaar en Heiloo hebben op basis van dat compensatieplan in 2002 gezamenlijk ontheffing gekregen van de Flora- en faunawet. Het compensatieplan is vervolgens door Buro Adrichem uitgewerkt tot een concreet inrichtingsplan. De totstandkoming van dit inrichtingsplan is beschreven in een eerder nummer van Groen (juni 2005). In dit artikel beschrijven we de ontwikkeling van de natuur sinds de start van de werkzaamheden.

Rugstreeppad.

MEERZICHT: HET EERSTE PROEFGEBIED

In het najaar van 2002 was het zover: de spade ging de grond in voor het eerste deel van de ecozone. Op het 1,4 hectare grote terrein waar eens de boerderij 'Meerzicht' had gestaan, werd de grond gekeerd. De onderliggende zandlaag is naar boven gehaald (omgekeerd aan het tot stand komen van de pollengrond). Het resultaat is een zandig schiereiland, omgeven door brede sloten met flauwe oevers en ondiepe zijsloten. Op drie plaatsen werd een betonnen poel met puinkade aangelegd. Het enige wat na afloop van het gegrave overgebleven was van de oorspronkelijke situatie, was de naam 'Meerzicht' en een rijtje knotwilgen.

Het terrein was vanaf het eerste jaar in trek bij vogels. Kuifeenden, wilde eenden, bergeenden en aalscholvers zijn geregeld te zien in de zijsloten en het water rond het terrein. Langs de oevers en tussen de spaarzame pionierbegroeiing zoeken witgatjes, watersnippen en tureluurs naar voedsel. Op het nauwelijks begroeide schelpenrijke zand broedden enkele paartjes visdiefjes en kleine plevieren. Een vos heeft éénmaal zijn sporen in het zand achtergelaten. Maar rugstreeppadden noch andere amfibieën lieten zich het eerste jaar zien. In dit deel van de polder zijn rugstreeppadden de

laatste jaren weinig gehoord en het brede water rondom het terrein maakt het weinig toegankelijk voor rondzwervende dieren. Desondanks worden de rugstreeppadden in de polder goed in staat geacht het nieuwe terrein te ontdekken. Dit is belangrijk omdat pogingen bij vergelijkbare situaties in het buitenland om volwassen dieren naar nieuw leefgebied te verplaatsen, mislukten. Het aanbieden van nieuw voortplantingswater biedt de beste kansen voor behoud van de rugstreeppad.

Ook in 2004 heeft de rugstreeppad het terrein nog niet ontdekt. Wel wordt het terrein geleidelijk bezet door veldmuizen. De eerste holletjes werden gevonden nabij de dam, later in het jaar waren ze ook verder in het terrein te vinden. Bijzonder was de vestiging van een paartje dodaars rond Meerzicht. Dodaars broedt tegenwoordig nauwelijks meer in polders.

Bij Meerzicht heeft het fraaie duinplantje kegelsilene zich gevestigd. In 2004 waren dit enkele plantjes, in 2005 was het aantal aanzienlijk uitgebreid. Langs de oevers komen pioniervegetaties tot ontwikkeling met kenmerkende soorten als borstelbies. De gebieden worden geleidelijk gekoloniseerd door kleine zoogdieren als veldmuis, bosmuis en mol.

Wandelen in de ecozone.

Hazen zijn in een klein aantal aanwezig en naar verwachting zullen egel en kleine marterachtigen volgen zodra de begroeiing meer dekking biedt.

BEDRIJVEN IN HET GROEN EN ZUIDELIJKE ECOZONE

In 2004 volgde de aanleg van 'Bedrijven in het Groen'. Dit terrein beslaat het grootste deel van de droge ecozone. Enkele bestaande en enkele nieuwe bedrijven worden ingebed in dit deel van de droge ecozone. Het zandige terrein bevat drie delen die zijn omgeven door sloten met flauw oplopende oevers. In twee delen is op aangelegde eilanden wederom een betonnen poel met puinkade aangelegd. Onder de wegen in het terrein zijn amfibie-entunnels en geleidingswanden aangelegd. Hierdoor kunnen dieren alle terreindelen bereiken. Groene kikkers ontdekten de nieuwe sloten van de ecozone al snel. Ook de vissen hebben zich in deze sloten gevestigd. Achtereenvolgens zijn driedoornige- en tiendoornige stekelbaars, riviergrondel, blankvoorn en ruisvoorn aangetroffen. Ook de beschermde bittervoorn is inmiddels in enkele sloten verschenen. In 2005 zijn massaal vetjes aangetroffen. Dit kleine visje is nooit eerder in de Boekelermeer gevonden. Op het kale zand van de ecozone ontwikkelt de plantengroei zich langzaam.

Gemeente Heiloo heeft langs de zuidrand van de polder een ecozone ingericht. Deze is grazig, minder kaal en bestaat naast een groenstrook uit een aangrenzende brede waterpartij met ondiepe overzones en twee gegraven poelen.

Ook deze ecozone is al snel door vogels ontdekt.

De waterpartijen en kale oevers zijn in trek bij eenden en steltlopers en hier en daar zijn pionierplantjes als borstelbies langs de oever te vinden.

WAT DEED DE RUGSTREEPPAD IN 2005?

Door 's avonds te luisteren naar roepende rugstreeppadden en de slootkanten langs te gaan met een zaklamp, werd duidelijk dat de meeste rugstreeppadden zich nog steeds bevonden in het centrale deel van de polder waar nog niet werd gebouwd. Ze roepen hier in perceelssloten, die overigens maar weinig lijken op de voor rugstreeppadden kenmerkende ondiepe pionierwateren.

Op een bedrijfterrein, maar alsof je alleen op de wereld bent...

De sloten in de Boekelermeer hebben een dichte watervegetatie met gedoорnd hoornblad, flab, riet,

heen en grote lisdodde.

De grootste aantallen dieren werden gehoord rond een voormalig potplantenbedrijf. Volgens een oud medewerker werden tijdens het werken op het terrein altijd veel rugstreeppadden aangetroffen onder en tussen de potplanten. Bij een korte inspectie van het inmiddels gesloten

bedrijf bleken de dieren er nog steeds te zijn. Ze werden gevonden onder stenen en plastic in de kas en onder tegels en houtstapels op het buiten-terrein. Alleen al onder de tegels zijn bij een telling in 2005 meer dan 150 rugstreeppadden gevonden. Verder worden ook de bollenvelden langs de Boekelermeerweg gebruikt door de rugstreeppad. De bollentelers vinden de dieren geregeld tijdens het rooien.

In het voorjaar van 2005 was het raak op Meerzicht. Bij één van de inmiddels drie jaar oude betonnen poelen riepen 's avonds de eerste rugstreeppadden. Later zijn ook eisnoeren gevonden. Na de zomer hebben enkele tientallen jonge padjes het water verlaten en de voor hen aangelegde schuilplaatsen in de puinkade bij de poel gevonden.

Ook de gewone pad en de kleine watersalamander hebben Meerzicht ontdekt. Enkele dieren werden onder stenen bij de poelen gevonden.

Roepende rugstreeppadden zijn ook gehoord in de in 2004 aangelegde ecozones. In de droge ecozone riepen een aantal dieren vanuit een betonnen waterreservoir op de aardgaslocatie. Het waterreservoir was al voor de herinrichting van de Boekelermeer aanwezig en is omgeven door verhard terrein omringd door beplanting. Hoewel later enkele jonge padjes zijn waargenomen is het de vraag hoe succesvol de voortplanting op deze opmerkelijke plaats is geweest. Het beton rond het reservoir kan sterk opwarmen in de zon en biedt de jonge dieren geen dekking. De rugstreeppadden hebben de recent aangelegde betonnen poelen in deze ecozone nog niet ontdekt.

Ook voor andere
soorten is de
toekomst hoopvol

In het zuidelijk deel van de Boekelermeer is het grootste aantal rugstreeppadden aangetroffen. Een belangrijk deel hiervan zal afkomstig zijn van het voormalige potplantenbedrijf waar 's avonds laat veel dieren te zien waren die de weg overstaken in de richting van de nieuwe wateren. In de nieuwe poelen en ook in een tijdelijk gegraven slootje op het bouwterrein zijn later larven aangetroffen.

VERWACHTINGEN VOOR DE KOMENDE JAREN

De ontwikkeling van de ecozone begint goed op gang te komen. Het relatief kleine Meerzicht heeft een opvallend rijke vogelgemeenschap. Naarmate het gebied zich ontwikkelt, zullen sommige soorten weer verdwijnen en plaatsmaken voor anderen. Ook voor andere soorten is de toekomst hoopvol. De rugstreeppad is gelukkig een soort die zich goed thuis voelt in snel veranderende situaties en is ook in staat zich rond bouwlocaties te handhaven. Nu dieren de ecozone eenmaal hebben ontdekt, zullen zij zich hier snel uitbreiden. Het komende jaar worden dan ook weer roepende dieren in de ecozones verwacht. Dit kan dieren uit de rest van de polder aantrekken. Nu steeds meer percelen binnen de Boekelermeer bouwrijp worden gemaakt, is het

belangrijk dat rugstreeppadden zich in de groenzone voorspoedig kunnen ontwikkelen.

NATUUR VOOR BEDRIJVEN?

De ecozone blijkt niet alleen voor dieren en planten aantrekkelijk. Veel mensen die bij de nieuwe bedrijven werken, gebruiken de nieuw aangelegde wandelpaden in de ecozone voor hun lunchwandeling. Ook voor mensen die lopend of fietsend de Boekelermeer doorkruisen, biedt de ecozone een prettige omgeving. Voor de rugstreeppad zijn de bezoekers geen probleem. De dieren laten zich vooral 's avonds zien en 's avonds heerst in de Boekelermeer rust.

De Boekelermeer is een goed voorbeeld van een gebied waar inpassing van natuurcompensatie samengaat met bedrijvigheid. De inpassing van natuur garandeert niet alleen het behoud van de gunstige staat van instandhouding van een aantal beschermde soorten, maar biedt ook een prettige werkomgeving voor de mensen.